

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Judicium Ecclesiasticum Seu Decretalium Gregorij IX.
Pont. Max. Liber II.**

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

§. II. De Instrumentis Privatis Authenticis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74990](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74990)

93 Dixi autem 1. *regulariter*; nam in quibusdam casibus etiam his requisitis destitutum Exemplum vim probandi habet, etiam si ab alio Notario confectum sit. Et 1. quidem, si inter Acta reperiatur, modò per Notarium actorum collatum fuerit. *Mynsing. cent. 6. obs. 75. n. 1. König n. 54.* 2. Si in Archivo sit positum, aut ab Archivo extractum cum Originali concordans. *Novell. 49. c. 2. l. gesta 6. C. de re judic. Gonzal. in c. 1. b. tit. n. 12. Haun. tr. 4. cit. n. 422.* 3. Si constet, quòd ab antiquo jam tempore ejusmodi Instrumentum exemplatum fuerit, quo casu antiquitas temporis magnam fidem inducit, etsi non constet in ejus descriptione observata fuisse, quæ ad solennitatem Exempli desiderari *n. præc. retuli, Mynsing. l. cit. n. 2. Gonz. Haun. l. cit.* 4. Si exemplatio facta sit cum partium voluntate, & utraque exemplum, suo consensu factum, & approbet tanquam Originali concordans; tunc enim habet vim confessionis, & pacti, quod plenè probat inter partes. Debet autem consensus iste esse expressus: unde, ut bene notat *Haun. n. 415.* non sufficit, quòd pars adversa nihil opponat in Judicio. Rationem dat, quia non solum parti, sed etiam Judici facienda est fides. Ergo si Judex adverteret, Exemplum non esse authenticum, posset etiam parte non opponente, illud rejicere, & ex officio supplere defectum partis non opponentis. Neque semper verum est, quòd ex non oppositione partis inducatur confessio partis; quia fortè ex simplicitate, aut Juris ignorantia, vel alia de causa non opponit. 5. Si consuetudine introductum sit, ut Copijs, à solo Notario vidimatis, habeatur fides; nam consuetudine istud introduci potest *per c. cum dilectus 9. h. tit. cum enim consuetudine possit acquiri Jurisdicção, cur non etiam potestas Instrumenta inspiciendi, approbandi, & inde Copias authenticas formandi? Engl. hic n. 51.*

34 Dixi 2. *quoad negotium*, super quo

erecūm est Originale; nam quoad cætera, quibus ipse præsens fuit, & coram inspexit, vel audiit, plena habetur fides, ut quòd Exemplar transumptum concordet Originali, quòd illud inspexerit, quòd partes ipsum rogaverint &c. non tamen quoad ipsum negotium; quia fortè Originale, ex quo transumptum est, vitiosum est. Neque sufficit, quòd afferat, Originale authenticum fuisse, publicum sigillum habuisse, subscriptiones tetium, & reliquis solennitates non defuisse; de hoc enim judicare, non Officium Notarij, sed Judicis est *c. cum P. 15. & c. fin. b. tit.*

Dixi 3. *fidem plenam hujusmodi Copijs non habendam*; negari enim non potest, quin faciant magnam præsumptionem: hinc ipsdem tandiu creditur, donec Adversarius excipiat, & ipsa Originalia exhiberi petat.

Dixi 4. *sine alijs adminiculis*; nam si alia adminicula concurrant, & Originale amissum sit, talibus Copijs plena fides tribuitur à *Farin. l. 2. Civil. Decis. 368.*

Neque contra sic explicatam responsionem pugnant Argumenta *n. 28.* relata. *Ad 1.* Argentariorum libri, & cons. etiam inde transumpta tantum probant contra ipsos, quo modo infra dicam probare etiam scripturas privatas, non autem pro ipsis, ut *Gonzal. in c. 1. b. tit. n. 13.* notat. *Ad 2. l. 24. cit.* procedit in Scripturis Testamenti solenniter ab eodem Tabellione confectis, quo casu eadem est utrisque fides. Similiter *l. 10. cit.* intelligi debet, non de Exemplo exemplato, sed de Instrumento Authentico Originali. *Ad 3.* Inventarium illud plenè probat, quia olim coram Judice, & Notario, nunc usu communi coram Notario tantum conficitur. *Ad 4.* Exempla in eo textu fidem faciunt, quia in ejus specie dicebantur edita à fisco: & ita per similem productionem censentur vera esse, quæcumque in illis continentur. *Ad 5. & 6.* textus illi intelligi debent de Instrumentis exemplatis autoritate publica.

§. I I.

De Instrumentis Privatis Authenticis.

S U M M A R I U M.

36. Definitio, & Varietas Instrumenti privati Authentici.	44. 45. 46. Habentes appositum Sigillum persone private?
37. 38. Quam vim probandi habeant Acta Judicialia?	47. 48. Libri Officialium Publicorum?
39. 40. Scripturæ depromptæ ex Archivo publico?	49. 50. Matricule, & Libri Censuales?
41. Vel privato?	51. 52. Libri Ecclesiarum, Monasteriorum &c.
42. 43. Munisæ Sigillo publico, & Authentico?	53. Scripturæ private subscriptæ à tribus testibus?
	54. An consuetudo facere possit Instrumentum Authenticum?

86

A Publicis Instrumentis ad Privata transimus, ita dicta, quod vel non à persona publica, vel sine debitis solemnitatibus confecta sint. Ex his aliqua Authentica appellantur, quæ quia plenam & ipsa fidem faciunt, dicuntur etiam *Effectu publica*. Describi *Instrumentum*, seu *Scriptura Privata Authentica* potest, quod sit *Scriptura privata quidem, testium tamen subscriptione, aut Sigillo, eoque recognito, & approbato, aut alio legitimo modo munita.*

Plures illorum sunt species; nam pro talibus habentur 1. Acta publica, & Judicialia. 2. Scripturæ ex Archivo publico depromptæ. 3. Scripturæ à privatis quidem confectæ, sed publico, vel authentico aliquo Sigillo Principis, Episcopi, Civitatis, Universitatis, vel alterius Communitatis jus Sigilli habentis munita. 4. Scripturæ privati manu confectæ, sed trium, & aliquando duorum testium adhuc viventium, & suam manum recognoscentium subscriptione corroborata. 5. Matrícula & Libri Censuales, vulgò *Cammer Steuer- und Zahl- Bücher* / in quibus descripta est æstimatio bonorum, seu patrimonij cuius subditi eo fine, ut à Superiore cum debita proportione possint imponi Exactiones, Contributiones, Steuræ, seu Collectæ. 6. Libri Officialium publicorum; Parochiales baptizatorum, nuptorum, defunctorum; Libri Collegiorum, Opificum, *die Zunfts Bücher*. 7. Denique omnes illæ scripturæ, quæ, secundum morem, & consuetudinem Regionis confectæ, vim Authenticarum obtinuerunt apud omnes à longo usu, & tempore. De singulis queritur, quantum vim probandi habeant. Hinc

87 Queritur 1. quid probent *Acta Publica, & Judicialia*? Acta hoc loco dicuntur illa, quæ sunt coram Iudice, aut lio habente notionem, seu Jurisdictionem liquam. Dividuntur in Judicialia, & non Judicialia. *Judicialia* appellantur, quod fiant in Iudicio, & ex his aliqua dicuntur Preparatoria, alia Discussoria, alia decisoria. *Non Judicialia* vocantur illa, quæ sunt coram Iudice exercente Jurisdictionem voluntariam, ut sunt emancipationes, donationum insinuationes, minorum alienationes requirentes Decretum Iudicis &c. Hæc plerumque referuntur in scriptis, & vocari solent *Monumenta*; ad pora verò requiritur scriptura de substantia.

De utrisque dicendum, quod si dèto modo confecta sint, nec aliunde defectum habeant, faciant plenam fidem: adque quando dubitatur, an lis fuerit contestata, an libellus oblati, an testes examinati, an pars citata ad ferendam sententiam, an facta legitime emancipatio, donatio, alienatio &c. si in Actis reperiantur

scripta, hoc ipso probantur gesta esse, prout gesta esse in actis reperiuntur. Ita ex communi DD. sensu Hiltrop. p. 3. tit. 10. §. *quam fid. fac. instrum. n. 12.* Haun. tom. 5. tr. 4. n. 455. Valleng. hic §. 2. n. 1. Zoel. n. 5. Pirh. n. 16. Engl. n. 16. König. n. 8. Wiest. n. 32. & aperte deciditur l. *fin. C. de re judic.* ibi: *Gesta, quæ sunt translata in publica monumenta, habere volumus perpetuam firmitatem; neque enim morte cognitoris perire debet fides publica.*

Proceditque hoc 1. teste Haun. l. cit. 38 non solum inter personas, inter quas actum est, sed etiam respectu aliarum personarum. 2. non tantum, quando subsecuta est sententia definitiva, sed etiam cum perempta est instantia, quia vel tempus pro agendo constitutum transit, vel quia ob contumaciam actoris reus fuit absolutus ab observatione Iudicij. 3. nec tantum coram Iudice, sed etiam coram subrogato in locum prioris Iudicis arg. c. *quoniam 11. de testib.* nam successor censetur idem moraliter esse cum priore, sicut est idem Iudicium. 4. nec in eadem solum instantia, sed etiam in alia, ut si pars appellet, aut si per viam revisionis cauta tractetur iterum.

Dixi autem si debito modo confecta sint; nam ut his Actis publicis & Judicialibus plena habeatur fides, necesse est, ut auctoritate Iudicis, in hujus, & partium presentia, à Notario, vel ejus loco à duobus alijs viris idoneis ejusmodi acta fideliter conscribantur, & ita, ut ex hujusmodi scriptura, quæ acta sunt, plenè intelligi possit. Addidi probare gesta, ut gesta esse in hujusmodi actis reperiuntur; nam in Actis Probatorijs duo sunt distinguenda, unum, quod probationes hujusmodi factæ, instrumenta producta, testes auditi sint, & hoc plenè probatur ex actis; alterum, quod ejusmodi acta probatoria intendunt probare; & de hoc dicendum, quod fidem non faciant, nisi inter easdem personas, & in ordine ad eundem finem, prout dictum est Tit. 20. à n. 128.

Eandem probandi vim habent omnes Scripturæ, etiam private, quarum publicatio, interveniente Magistratus auctoritate, facta est, ut cum Testamenta, vel Codicilli, aut aliæ tabulæ auctore Iudice aperiantur l. *publicati 2. C. de testam. l. fin. C. de re judic. l. ne in arbitris 4. §. si igitur 1. C. de recept. arbit.* & docent Hiltrop. l. cit. Wesenbec. ff. *b. tit. n. 2. König hic n. 41. Sannig c. 2. n. 5.* cum communi DD.

89 Queritur 2. quid probent Scripturæ ex Archivo depromptæ? 2. distinguendum, ex quo Archivo depromptæ sint; nam dupliciter Archivum sumi potest, aliquando propriè, & in sensu Juris communis, aliquando impropiè. Impropiè dicuntur Archiva, quæ non sunt erecta auctoritate publica, seu alicujus Magistratus

habentis potestatem ferendi Leges publicas. Hujusmodi Archiva rectius dicuntur *Chartophylacia*, & talia sunt, quæ in Religiosis Conventibus, in Civitatibus municipalibus, aliisque Communitatibus minoribus, item à Comitibus, aliisque Nobilibus eriguntur, ubi reponuntur Scripturæ tam Authenticæ, quam non Authenticæ, nec semper in eum finem, ut possint produci in Judicio ad aliquid probandum, sed plerumque solum pro instructione Superiorum, & Procuratorum, sæpe solum ob reverentiam personæ scribentis, v.g. Epistola alicujus Principis ad ejusmodi Communitatem datæ. *Archivum publicum* est locus publicè autoritate Superioris, vel Magistratus habentis potestatem condendi Leges erectus in eum finem, ut in eo Tabulæ, & Instrumenta publica, ac Monumenta rerum gestarum asserventur. Hoc in jure *Grammatophylacium* vocari solet. Jus publici Archivi juxta communem tantum competit Prælati Ecclesiasticis majoribus, videlicet Episcopis, & horum Superioribus; item Principibus & Statibus secularibus illis, qui in territorijs suis exercent Jura Imperij, & Regalium. Reponi in eo non solent, nisi ea Scripturæ, quas Magistratus vult esse, & haberi pro Authenticis. Præficitur illi *Archivata*, seu Officialis publicus, quem antiqui *Commentariensem*, nos *Cancellarium* appellamus. Sub hujus custodia esse Archivum debet, qui etiam, si ex eo producat Scriptura aliqua, ut hæc fidem plenam, & publicam mereatur, attestari debet, quod Scriptura illa in Archivo inter alia Instrumenta Authentica reperta, & fideliter asservata fuerit. Quodsi tamen ejusmodi Scriptura ex Archivo publico immediatè exhiberetur illi, contra quem producitur, ita, ut dubitari non posset fuisse receptam in Archivo, etiam sine hujusmodi Archivarij attestatione probaret, ut notat Haun, *tr. 4. cit. n. 494.* & supponit Carpzov, *p. 1. conf. 17. defm. 38.* Colligitur etiam ex *Novell. 49. c. 2.* ubi plus non requiritur, quam quod scriptura reperta sit in Archivo. His posit-

40 Satis convenit inter DD. quod plenam, & perfectam fidem faciant scripturæ productæ ex Archivo publico; ita enim cum cæteris docet Hiltrop, *p. 3. tit. 10. §. Vocabulum Instrum. n. 13.* & *tit. 14. n. 1. §. seqq.* Everhard, *de fid. Instrum. c. 7. n. 35.* Pax Jordan, *l. 14. tit. 20. n. 11.* Haun, *tom. 5. tr. 4. n. 362. §. 493. ac seqq.* Wesenbec, *ff. h. tit. n. 2.* Barbof, *in c. 2. eod. n. 12.* Vallens, *hic §. 1. n. 3.* Pirh, *n. 33.* Engl, *n. 20.* König, *n. 10.* Wiest, *n. 37.* & aperte deciditur *Auth. adhec C. h. tit.* quæ desumpta est ex *Novell. 49. c. 2.* Ratio est, quia licet talis scriptura secundum se publica non sit, prout est illa, quæ per publicum Notarium confecta est, vim tamen Publici Instrumenti habet tum ratione loci, quod in Archivo recondita

fuerit; tum ratione personæ, quod per publicum, & juratum Officialem, seu Ministrum sint registrata, cui ex officio incumbit, ut non nisi scripta, & ex littera, quæ fidem merentur, inter Scripturas Archivi reponat. Procedit assertio, ut hujusmodi Instrumenta, & Scripturæ probent non tantum pro subditis, & inter subditos, sed inter quoscumque, etiam non subditos. Ratio desumitur à paritate cum alijs Instrumentis publicis; neque enim assignabilis est ulla disparitas, cur Notarius Instrumento publico ob autoritatem illius, à quo constitutus, & creatus est Notarius, tribuere vim probandi universalem possit, & non etiam locus publicus ab eadem autoritate erectus in eum finem, ut scripturæ ibi asservatæ sint, & evadant Authenticæ, igitur sicut per Instrumentum publicum probatur factum esse illud, quod in Instrumento narratur factum esse, & hoc probat apud omnes, esto, non noceat illis, inter quos non est res gesta, ita etiam de Scriptura in Archivo publico asservata dicendum est.

In Scripturis productis ex Archivis⁴¹ Monasteriorum, Civitatum, & personarum Illustrum, quibus nec Cancellarius præpositus est, nec Jura Regalium suffragantur, distinguendum est inter quatuor casus. 1. si subditus contra alium subditum producat ejusmodi scripturas. 2. si subditus contra dominum. 3. si Dominus, Monasterium, Collegium, aut Communitas contra subditum. 4. si eadem Communitas contra extraneum & non subditum. In primo, & secundo casu hujusmodi Scripturis creditur, ut tradunt Jason in *l. admovendi 31. ff. de jurejur. n. 137.* Engl, *hic n. 21.* König, *n. 43.* In tertio casu fides faciunt in factis antiquis, & memoriam hominum excedentibus. Bald, *l. 7. C. de Probat. n. 3.* Wesenbec, *ff. h. tit. n. 6.* Engl, König, *l. cit.* quia in antiquis universim propter difficultatem probationis leviores probationes sufficiunt. Idem dic, si tale Scripturæ sint, quæ communiter pro Authenticis habentur, & ad quas in dubijs recurritur ab ipsis subditis; tunc enim consueto autoritatem Scripturæ dat. In quarto casu hujusmodi Libris, & Scripturis non creditur, ut iterum docet Bald, *l. cit. n. 1.* & ratio est, quia respectu extranei Civitas, vel Resp. censetur jure privatorum, & con ejusmodi Scripturæ, tanquam merè privata, non probant: intellige, plenè, & tanquam Scripturæ Authenticæ; negari enim non potest, quin præsumptionem aliqua faciant, præsertim si juventur alijs admittulis. Imò juxta Zypæum *l. 2. c. sult. un. de fid. instrum.* hujusmodi Libri & Scripturæ, ex Chartophylacijs Monasteriorum, vel Ecclesiarum jus Archivi notabentium prolata, non minorem faciunt fidem, quam facerent illi, qui tales Lijos, vel

vel Instrumenta scripserunt : hinc sicut Clerico pro sua Ecclesia, Religioso pro suo Monasterio testimonium dicenti creditur, simili fide crederetur etiam ejusdem Scripturæ. Ego hoc admiserim, si alia concurrant admnicula, quæ Scripturæ tali auctoritatem concilient; nam certum est minorem esse auctoritatem Scripturæ nudæ, & non admniculata, quàm testis, cui maximè fidem facit Juramentum, quod deponere debet, antequam deponat testimonium.

42 Quæritur 3. quam fidem faciant Scripturæ munitæ Sigillo? *v.* distinguendo, an munitæ sint Sigillo publico, & authentico, an tantum habeant appositum Sigillum unius privatæ personæ?

Si munitæ sint Sigillo publico, & Authentico, & cætera per consuetudinem, vel alias requisita habeant, indistinctè faciunt plenam fidem quoad illum finem, in quem Sigillum est appressum, non tantum pro tertio, sed etiam contra illum, non tamen pro sigillante, nisi sit Princeps supremus. Sumitur ex *c. scripta 2. h. tit. & tradit ibidem Gloss. fin. Hiltrop. p. 3. tit. 10. §. vocabul. Instrum. Sc. n. 11. & tit. 12. n. 1. §. seqq. Welenbec. ff. h. tit. n. 2. Everhard. eod. c. 12. n. 25. Pax Jordan. l. 14. tit. 20. n. 5. Haun. tom. 5. tr. 4. n. 577. Gonzal. in c. 2. cit. n. 6. Barbof. ibid. n. 15. Vallens. hic §. 1. n. 3. Pirh. n. 36. Engl. n. 17. König. n. 37. Wiest. n. 44. & patet ex Privilegijs, cessionibus, & contractibus Principum, & Magnatum, quæ si eorum Sigillum appositum sit, plenam fidem etiam contra ipsos faciunt. Porro quænam Sigilla in proposito pro Authenticis habenda sint, ad consuetudinem locorum attendendum est. Engl. l. cit. docet illa Sigilla communiter dici Authentica, quæ a personis in Dignitate constitutis, & Magistratum habentibus apprimuntur.*

43 Dixi autem si cætera per consuetudinem, vel alias requisita habeant. Requiritur autem 1. ut hujusmodi Scriptura etiam tempore productionis Sigillum habeat, nec sufficit, si in Scriptura diceretur Sigillum esse appressum, aut si in ipsa charta appressio appareret, ut patet ex *c. scripta cit.* Ratio clara est, quia si sufficeret, infinitis fraudibus pateret via; faciliè enim Scripturæ privatæ posset aliquis Sigillum apprimere, & hoc iterum remove, relicto vestigio. Simile fraudum periculum foret, si Scriptura attestans appressum fuisse Sigillum facere fidem posset, Sigillo non existente. Unde disparitas est cum Instrumento Publico; nam quia Sigillum non est de hujus substantia, ideo illud etiam Sigillo remoto probat, 2. ordinariè non sufficit nudum Sigillum, sed apponens debet vel se subscribere, vel in literis exprimere, quòd ipse apposuerit, & addere, ex qua causa, apposuerit. Innoc. in c. 2. cit. n. 2. Engl. hic n. 18. König. n. 7.

Ratio est, quia Sigillum sine subscriptione videtur esse testis mutus, aut sui dicti, rationem non reddens, quia ad probandum plene non est idoneus.

Accedit, quia si soli Sigillo fides plena habeatur, faciliè dolus committi poterit. Denique varijs de causis Sigillum apponi potest. igitur vel subscriptione, vel in ipso contextu Scripturæ apponens Sigillum testari debet se apposuisse in confirmationem Scripturæ, nisi tamen hoc aliunde constet, uti constare potest ex consuetudine communi, quòd non in alium finem plerumque soleamus Sigillum apponere, nisi ut inde firmam habeamus Scripturam: quare Barbof. in c. 2. cit. n. 15. monet, subscriptionem non esse necessariam, nisi cum dubium est, an Sigillum sit supposititiè additum.

3. si negotium, de quo testatur Scriptura, ad officium sigillantis non pertinet, requiruntur testes saltem duo: sufficit autem probabiliter, si inscripti sint, quamvis tutius, Jurique conformius sit, si se subscriperint. Secus res sese habet,

quando negotium, de quo testatur Scriptura, pertinet ad officium Sigillantis; tunc enim Scriptura sic sigillata, nisi aliud obtineat consuetudo, fidem facit, etiamsi nulli subscripti sint testes, ut colligitur ex *c. scripta 2. h. tit.* ubi generaliter Scripturæ Sigillo Authentico munitæ tribuit vim probandi, neque fit mentio testium.

44 Si verò hujusmodi Scriptura solum habeat appositum Sigillum unius privatæ personæ, multum interest, an Sigillum fuerit recognitum ab apponente, h. e. an is, contra quem probatio instituitur, fateatur suum esse Sigillum, atque à se appositum; an verò neget suum esse Sigillum, vel à se appositum. Si hoc secundum, in primo quidem casu onus probandi, ut retè Haun. tr. 4. cit. n. 588. incumbet asserenti, non neganti, nisi hic spontè velit exhibere Sigillum proprium, ut ex eo appareat discrimen; in secundo autem casu onus probandi transfertur in negantem à se appositum esse, quia in dubio præsumitur Sigillum voluntate domini appositum, nisi probetur contrarium. Si primum, & is, contra quem Scriptura producitur, recognoscat Sigillum, ac fateatur suum esse, atque à se, vel voluntate sua appositum, ejusmodi Scriptura, seu Literæ plene probant in præjudicium apponentis sigillum, non autem contra alium tertium, multo minus iisdem creditur in favorem sigillantis. Ita Gloss. in l. si procuratorem V. intelligendum ff. de Procurat. Menoch. de arbitr. c. 113. n. 2. §. 9. Mascard. de probat. concl. 1309. n. 1. §. seqq. Haun. tr. 4. cit. n. 586. Pirh. hic n. 37. §. seqq.

Dixi 1. plene probant in præjudicium apponentis Sigillum: & hoc sensu Sigillum, & Scriptura ejusmodi est Authentica. Procceditque hoc etiam sine alia subscriptione vel

vel propria, vel testium; quia sicut subscriptio, ira & Sigillum adhibetur ad fidem faciendam scripto, nempe quod emanaverit ab illo, quem Sigillum, vel Subscriptio ostendit.

Et verum est hoc etiam casu, quo Procuratorio nomine ab alio appositum sit Sigillum; nam eo casu Principalis censetur istud per se ipsum fecisse. *Excipe*, nisi Procurator abusus esset Sigillo sibi commisso; nam ejusmodi litteræ Sigillo alterius munitæ procuratorio nomine tantum valent, quantum acta Procuratoris; sicut ergo acta à Procuratore non tenent, si hic abusus sit Procuratoris officio contra mentem Principalis, ita nec committens Sigillum tenebitur litteris, & obligationibus, quas alter abusus Sigillo sibi commisso contra mentem committentis subsignavit: debet tamen eo casu probari subsignationem factam contra commissionem, & expressam voluntatem committentis Sigillum; nam alias præsumitur voluntate committentis facta esse subsignatio. Idem dicendum de Chartis vacuis, quas *Biancas* appellant, Sigillo munitis; nam si is, cujus est Sigillum, neget se mandasse illud, quod ibi reperitur scriptum, & si constet, quod Chartas tantum vacuas commiserit, tradens ejusmodi chartam non obligatur ad id, quod non mandavit, & is, qui tali scribenti credidit, sibi imputare debet, quod sit deceptus. Excipiendum tamen in utroque casu est, nisi tradens hujusmodi chartam, vel sigillum sciverit illum, cui tradit, abuti illo, vel abuturum; tunc enim teneretur de culpa lata.

46 *Dixi 2. non autem contra alium tertium.* Ratio est, quia sigillum non potest majorem fidem facere, nec plus probare, quam testimonium, ad quod probandum adhibetur, atqui ad plenam fidem faciendam adversus tertium privatus viri testimonium non est sufficiens. ergo nec unius privati Sigillum. *Addidi unius privati viri;* nam si duorum virorum probata vitæ, & integræ famæ Sigilla apposita litteris, & recognita, seu approbata fuerint, facient illa plenam fidem, etiam cum agitur de alterius præjudicio.

Dixi 3. Multò minis in favorem Sigillantis; nam testi in propria causa non creditur, ut dixi *Tit. 20. de test. § attest. n. 62.*

47 *Quæritur 4. quid probent Libri Officialium publicorum?* *Re.* si scriptus sit talis Liber ab Officiali publicè ad hoc deputato, & de ijs, quæ ad Officium illius pertinent, plenè probat factum ibi relatum, non minus, quam Instrumentum confectum à Notario, etiam contra tertium, & in favorem scribentis, nec tantum inter subditos illius loci, pro quo talis Officialis est constitutus, sed etiam respectu existentis extra locum illius Officialis. Colligitur ex *l. ar-*

gentarius 10. ff. de edend. & docet Hiltrop. p. 3. tit. 10. §. Vocab. Instrum. n. 21. & tit. 13. n. 1. Haun. tom. 5. tr. 4. n. 447. Pax Jordan. l. 14. tit. 20. num. 48. Wagn. in Rubr. h. tit. not. 5. Könign. 46. Wiest. n. 43.

Tales autem Libri sunt 1. Libri Parochiales baptizatorum, nuptorum, defunctorum. Imò, ut notat Jordan. *n. 49.* sola attestatio Parochi de Matrimonio contracto, vel de alio actu à se gesto ratione sui Officij plenè probat, quando alijs fulcitur adminiculis. 2. hujusmodi Libri sunt eorum, qui ad Gabellas, vel Collectas recipiendas autoritate publica deputantur: hinc si Officialis hujusmodi in tali Libro scripsit, quod Titius Gabellam solverit pro contractu emptionis celebrato cum Mavio, ex tali Scriptura, utroque tamen præsentate facta, probabitur non tantum solutio ipsius Gabellæ, sed etiam quod inter illos contractus hujusmodi celebratus fuerit. *Neque obstat*, quod tantum ad Gabellam recipiendam, non verò etiam ad Contractus celebratos scribendos deputatus sit; nam cum deputatus sit ad Gabellas recipiendas pro contractibus, censetur per consequentiam necessariam deputatus ad audiendam confessionem contrahentium de ipso contractu, utpote fundamento Gabellæ alioquin non solvendæ. 3. huc pertinent, teste Jordano *l. cit. n. 72.* Libri Massariorum alicujus Villæ, seu Castri, aut Communitatis; Libri fiscalium, & Thesaurariorum; Libri Tutorum, Curatorum, Executorum, Procuratorum, & similibus in summis parvis, si habeant adjectam causam debiti, seu crediti, tempus, diem &c.

Dixi autem 1. etiam contra tertium: 48 intellige, qui ejus personam approbavit, & cum quo res gesta est; nam contra eum, qui personam ejus non approbavit, & cum quo res gesta non est, scriptura Officialis non probat ex ratione; quia res inter alios gesta alijs nocere non potest.

Dixi 2. § in favorem scribentis; nam si scriptus sit ejusmodi Liber de ijs, quæ ad officium scribentis pertinent, ut in Responsione posui, & quod ibi scriptum est, habeat verisimilitudinem, & alias difficulter probari possit, saltem cum Juramento scribenti creditur adversus eos, qui ipsum tali Officio destinârunt; nam his concurrentibus creditur Libro rationum Insuperis, vel Administratoris privati etiam in favorem scribentis. Et in hoc est disparitas cum Notario, qui solum deputatus est ad negotia aliena scribenda, Officialis publicus autem etiam ad ea, quæ ipsum concernunt, quatenus sub generali ratione Officij continentur.

Dixi 3. non inter subditos tantum, sed etiam extraneos: rationem dat Haun. *n. 499.* quia nullo Jure probatur restringi vim probandi

bandi horum Librorum debere tantum ad subditos, cum possit hujusmodi Officialibus tribui tam ampla autoritas, ut eorum scripta probent etiam contra non subditos: & hæc, nisi contrarium probetur, censetur collata omnibus publicis Officialibus, quæ talibus, ut *l. cit.* advertit Haun. Fatendum tamen est, quod sicut aliorum Instrumentorum, ita & Librorum hujusmodi, qui ab Officiali publico scripti sunt, fides fieri possit suspecta, præsertim si contineret aliquid inverisimile: unde admittitur contra illos probatio in contrarium.

49 Queritur 5. quid probent Matriculae, & Libri Censuales, quibus descripta continentur aestimatio bonorum quorumvis subditorum, ut à Superiore cum debita proportionem imponi possint Censuræ & Exactiones? R. distinguendo inter Libros Censuales, qui conscripti sunt autoritate privata tantum, & inter eos, qui conscripti sunt autoritate Principis, vel Magistratus ab Officiali publico. *Priores*, quales sunt Libri Censuales privatorum, quibus servitium subditorum, vel quacunque alia à quibuscunque, in unum volumen studiosè, ac tersè conscribuntur, non plus probant, quam alia Instrumenta privata, de quibus *S. seq.*

Posteriores probant 1. quod res ibi descriptæ tantum valeant, & non minori pretio, quam sub quanto ibi descriptæ sunt, nisi subditus luculenter probet nunc minus valere: *Non minori pretio*, inquam; quia ex hujusmodi Libris non concluditur pretium ibi descriptum esse justum: hinc dominus ejusdem non prohibetur illam majoris vendere, ut notat Haun. *tom. 5. tr. 4. n. 488.* & hoc teste communis DD. Ratio est, quia in hac aestimatione non justum pretium, sed proventuum utilitas attenditur & hoc fit non exactissimè, sed civiliter modo subditis accommodato, ut constat *ex l. forma 4. S. illam 1. ff. de Censib.*

50 2. Probant, res descriptas publicis oneribus subjectas esse, adeo, ut nec privilegio Immunitatis amplius tueri se possit ille, qui voluntariè passus est, res suas ibi describi, si tamen privilegio suo renuntiare potuit, qualiter non possunt Clerici. Ita Hiltrop. *p. 3. tit. 10. S. vocabul. Instrum. n. 13.* & *tit. 16. n. 1. Pax Jordan. l. 14. tit. 20. n. 11.* Haun. *tom. 5. tr. 4. n. 483.* König *hic n. 11.* & colligitur *ex l. census 10. ff. de Probat.* Ratio est, quia hoc permitiendo, nec intra certum terminum contradicendo, aut appellando, quem aliqui dicunt esse 10. dies, non videtur consensisse. Hinc è contrario inferunt DD. quod si sciente Superiore, & ejus Officialibus ad describendum constitutus, alicujus bona non invenirentur in Libro Censuali descripta, talis inciperet possidere immunitatem ab oneribus communibus, & intra 40. annos præscriberet.

3. Probant in favorem tertij, quod is, qui bonum aliquod tanquam suum fecit inscribi tanquam censuale, eo tempore fuerit in possessione illius boni: unde inscriptio, tanquam confessio propria inserviet Adversario ad probandum, quod bonum illud, quod ita Libro Censuali inscriptum est, ejus fuerit, qui fecit illud ita inscribi. Haun. *n. 486.* Addidi *in favorem tertij*; nam in præjudicium jus, qui non intervenit, nec consensit in talis boni descriptionem, nihil probat, ut colligitur *ex l. solemnibus 25. C. de R. V. l. censuales 7. C. de donat.* & notat Everhard. *de fid. instr. c. 7. n. 9.* Haun. *n. 485.* König *n. 45. Sc.* Ratio est, quia res inter alios acta alijs nocere non potest.

Queritur 6. quid probent Libri Ecclesiarum, vel Monasteriorum, aut Collegiorum, & similium Communitatum, aut etiam Illustrium personarum, in quibus Jura, Privilegia, Obligationes &c. illarum descripta sunt? R. si Jus Archivi publici, & propriè dicti habeant, & ex his hujusmodi Libri deprompti sint, fidem faciunt plenam secundum dicta *n. 40.*

Si hujusmodi Jure non gaudeant, distinguendum, an producantur contra Ecclesiam, Monasterium &c. quod scribi illos curavit, an pro Ecclesia, Monasterio &c. *Contra Ecclesiam, Monasterium &c.* vim plenæ probationis habent. Felin. *in c. 13. de præscript. n. 16.* Craveta *de Antiq. temp. p. 1. S. quid in libro n. 6.* Everhard. *de fid. Instrum. c. 7. n. 7.* Haun. *tom. 5. tr. 4. n. 504.* & *seqq.* Wiest. *hic n. 40.* habentur enim pro confessione propria. Proceditque hoc non tantum de probatione directa, sed etiam de indirecta, & consecutivè: & ita si in Libro Censuali alicujus Monasterij, vel Ecclesiæ prædium aliquod non reperitur inscriptum, consecutivè probatur illud non esse censuale; incumbetque Ecclesiæ, ut probet inscriptionem talis prædij ex ignorantia, vel inadvertentia esse omissam.

At pro Ecclesia, vel Monasterio regulariter non probant plenè, ut cum Felin. & Haun. *l. cit.* docent Bald. & Salicet. *in l. exemplo 7. C. de Probat.* Everhard. *n. 80.* Wiest. *n. 41.* quia hujusmodi Libri & Scripturæ reipsa sunt Scripturæ privatae, quæ, ut *n. 56.* dicam, pro scribente non probant. Dixi *regulariter*; nam si aliunde talis Liber authenticus factus esset, quia v. g. manu Notarij scriptus est, vel in Archivo publico asservatus, plenè probaret etiam ipse, sed non quæ Liber Ecclesiæ, vel Monasterij, sed quæ Scriptura publica. Addidi *non probare plenè*; quia præsumptionem saltem faciunt, etsi non tantam, quæ æquivalet plenæ probationi. *Ratio est*; quia communiter non solent hujusmodi Administratores fraudulenter agere, sed potius bona fide procedere; ut pro tali meritò aliquantulum præsumatur. Jura, quæ contrarium asserere

rere videntur, loquuntur solum de plena firmitate, & probatione. Potest tamen etiam huiusmodi Liber adjuvari adminiculis, ut semiplenè, vel etiam plenè probet, præsertim in rebus modici præjudicij, aut in antiquis, ac memoriam hominum excedentibus, ubi ob probationis difficultatem leviora recipi Argumenta solent.

§ 3. Queritur 7. quantum probent Scripturæ, quæ inter privatos quidem super Contractibus, vel alia quacunque ex causa factæ, à partibus tamen, & tribus testibus integræ fidei subscriptæ sunt? *¶* in his multum interesse, an testes sint adhuc superstites, an verò jam decesserint, vel ita in remotis degant, ut de veritate rei interrogari nequeant. *Si hoc secundum*, manent Scripturæ privatae, & conf. non majorem vim probandi, quàm alia Scripturæ privatae habent; quia Scripturæ tanquam testi mortuo, & non jurato in præjudicium tertij fides non adhibetur. *Si primum*, & testes illi recognoscant suam manum, quasi publicæ habentur, & conf. plenam fidem faciunt, prout notant Abb. *in c. scripta 2. h. tit. n. 5.* Hiltrop, *p. 3. tit. 10. §. vocab. instrum. n. 15.* Pax Jordan. *l. 14. tit. 20. n. 6.* Wesenbec, *ff. b. tit. n. 2.* Gonzal. *in c. 2. eod. n. Engl. hic n. 22.* Wiest. *n. 17.* & habetur *l. scripturas 11. C. qui potior. in pign.* Et hoc ita verum est, ut is, qui per scripturam trium testium subscriptione munitam Hypothecam sibi constituit, præferatur illi, qui tantum in simplici Chirographo illud fecit, quamvis hic prior tempore, ille posterior sit: cujus rei ratio est;

quia is, qui in simplici tantum Chirographo absque testibus Hypothecam sibi constituit, potuit facile per fraudem, seu collusionem prioritatem temporis adscribere. Quia tamen præsumptio hæc non est Juris, & de Jure, sed Juris tantum, idcirco locus erit probationi in contrarium, & priorem Hypothecam in simplici Chirographo constituens manutenebitur in sua prioritate, si probare valeat se nihil dolo malo egisse.

Queritur 8. utrum consuetudo facere⁵⁴ Instrumentum aliquod Authenticum possit, quod aliàs tale non esset? *¶* affirmative, & quidem ita, ut plenam fidem faciat etiam in præjudicium alterius tertij, dummodo nulla sit præsumptio, vel suspicio fraudis in contrarium. Colligitur ex *c. cum dilectus 9. in fin. b. tit. & tradit ibidem Host. V. præsertim.* Ratio est, quia sicut consuetudo potest tribuere facultatem creandi Notarios, ita etiam potest dare facultatem authenticandi Instrumenta. Et sic 1. Authentica censei debent, quæ longis temporibus à singulis tanquam publica, & authentica servata sunt. 2. Authentica dici debet omnis Scriptura, quæ confecta est secundum morem, & consuetudinem Regionis. 3. In Germania ex consuetudine fidem faciunt litteræ de contractu testantes, vulgò *Spaltz Zell* / quæ per medium circumflexæ, & incisæ, dimidiatis partibus inter utrumque contrahentem distribuuntur; nam si conjunctæ litteras rectas, & ordinatas reddant, rectè probant contractum initum.

§. III.

De Instrumentis privatis non Authenticis.

SUMMARIUM.

55. Quid sit Apocha, Antapocha, Syngrapha &c.
66. 57. 58. Quid huiusmodi Scripturæ probent pro scribente?
59. 60. 61. Quid contra scribentem, si causam debiti expressam habeat?
62. 63. 64. 65. Quid, si causa debiti in illa non exprimitur?
66. Quantum huiusmodi Scripturæ probent pro, vel contra tertium?
67. 68. 69. 70. Quantam fidem faciant Libri Mercatorum?

71. 72. 73. Registra, Annotationes, & Rationes à privato Patresam: de acceptis suis, & expensis conscriptæ?
74. Liber Rationum à Socijs conscriptus inter Socios?
75. Conscriptus ab eo, qui ex officio alterius bona administrat?
76. Quid probent Litteræ Cambij?
77. 78. Quid Litteræ Missivæ contra scribentem?
79. 80. Vel pro illo?

HOrum diversæ sunt Species, quæ tamen ad tria potissimum capita reduci possunt, sùntque vel cautiones parti à parte datæ, vel Rationes, & Registra privatorum, vel Epistolæ, & Litteræ Missivæ. Hinc

§ 5. Queritur 1. quid probent Cautiones parti à parte datæ? Antequam respondeam,

noto, cautiones huiusmodi esse multiplicis generis. 1. *Apocha*: Est cautio scripta solutionis factæ, & eius probandæ causâ data debitori à creditore. Vocari etiam solet *Securitas*, *Quitantia*, aut *Quietantia*. 2. *Antapocha*: Est cautio scripta, quæ à debitore solvente Censum, Pensionem, vel redditus annuos datur Creditori, ut hic inde probare possit talem pecuniam sibi pro censu, pensione, vel reditu annuo solutam fuisse,